

Донецька обласна державна адміністрація
Департамент освіти і науки
Донецький обласний палац дитячої та юнацької творчості

Творчість як механізм гармонізації ментального стану: можливості soft skills

м. Слов'янськ, 2026

Друкується за ухвалою науково-методичної ради Донецького обласного палацу дитячої та юнацької творчості (протокол №3 від 10 червня 2026)

Укладачі:

Куракова Т. В., завідувач відділу образотворчого мистецтва та декоративно-ужиткової творчості Донецького обласного палацу дитячої та юнацької творчості

Педченко Н. В., керівник творчої групи «Soft skills в творчому процесі як інструмент ментального благополуччя», керівник арт-студії «Sketch» Донецького обласного палацу дитячої та юнацької творчості. Слов'янськ: Донецький обласний палац дитячої та юнацької творчості, 2026

Творчість як механізм гармонізації ментального стану: можливості soft skills //інформаційно- методичний гайд за результатами роботи творчої групи «Soft skills в творчому процесі як інструмент ментального благополуччя»/ уклад. Куракова Т. В., Педченко Н. В.

Інформаційно-методичний гайд присвячений актуальним питанням інтеграції художньо-естетичної діяльності та психологічної підтримки дітей у системі позашкільної освіти. Визначено роль декоративно-ужиткового та образотворчого мистецтва у гармонізації ментального стану та розвитку емоційного інтелекту. Особливу увагу приділено практичним арт-терапевтичним технікам, що базуються на роботі з різними фактурами та матеріалами, їхньому впливу на стабілізацію нервової системи та зміцнення

нейропластичності мозку. Видання адресоване педагогам закладів позашкільної освіти, керівникам гуртків художньо-естетичного напрямку.

ПЕРЕДМОВА

Сучасний світ змінюється з карколомною швидкістю: технології трансформують суспільство, звичні професії зникають, а соціальний простір вимагає від людини миттєвої адаптації. У цих динамічних реаліях традиційні предметні знання (hard skills), які надає базова шкільна освіта, вже не є єдиною та абсолютною запорукою життєвого успіху. На перший план виходить здатність особистості гнучко реагувати на виклики, керувати власним психоемоційним ресурсом, ефективно взаємодіяти в команді та мислити нестандартно. Саме ці надпредметні компетентності – м'які навички (soft skills), зокрема класична матриця «Компетенцій 4К» (критичне мислення, креативність, комунікація, колаборація) – стають справжньою ментальною зброєю сучасної успішної людини.

Особливу, стратегічну роль у процесі архітектури майбутнього особистості відіграють заклади позашкільної освіти. Позашкілля є унікальним, пластичним та екологічним середовищем, де розвиток гнучких навичок відбувається не через примус чи сухі інструкції, а через живий досвід, гру уяви та безпосередню практику. І саме сфера образотворчого мистецтва та декоративно-ужиткової творчості виступає тим природним простором, де дрібна моторика зустрічається з великими почуттями, а когнітивний розвиток синергетично поєднується із психологічною підтримкою.

Пропонована збірка присвячена аналізу творчості як фундаментального механізму гармонізації ментального стану та потужного інструменту формування soft skills. Матеріал видання структуровано у три логічні блоки, які крок за кроком розкривають шлях від теоретичного осмислення гнучких навичок до їхньої практичної реалізації через мистецькі практики.

У першому розділі детально розглянуто сутність феномену soft skills, критерії життєвої успішності та алгоритм дій педагога щодо систематичного переведення свідомих зусиль вихованців у підсвідомі, автоматичні корисні звички.

У другому розділі обґрунтовано психотерапевтичні механізми декоративно-ужиткової творчості та представлено покрокову модель діяльності педагога як фасилітатора емоційного комфорту дитини.

Третій розділ містить опис конкретних інноваційних арт-терапевтичних технік, які запускають процеси нейропластичності, долають мисленнєві шаблони й дарують дитині ситуацію емоційного тріумфу.

Видання адресоване педагогам закладів позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку, які прагнуть перетворити кожне заняття на простір ментального здоров'я, гармонії та всебічного розвитку потенціалу дитини.

ЗМІСТ

Передмова.....	5
1. Soft skills – ментальна зброя сучасної успішної людини	6
2. Гармонізація ментального стану особистості та розвитку емоційного інтелекту засобами декоративно-ужиткової творчості.....	16
3. Техніки образотворчого мистецтва та декоративно-ужиткової творчості, які впливають на покращення ментального стану.....	28
3.1. Техніка «Малювання кавою».....	28
3.2. Техніка «Каракулі».....	29
3.3. Техніка «Малюнок однією лінією».....	31
3.4. Техніка «Зентарт».....	32
3.5. Техніка «Дудлінг».....	33
3.6. Техніка «Міжпівкульне малювання».....	34
3.7. Техніка «Ниткографія».....	35
3.8. Техніка «Оригамі».....	36
3.9. Техніка «Плетіння з фольги».....	39
3.10. Техніка «Моделювання з еко-матеріалів».....	40
3.11. Техніка «Створення фактурної іграшки із джуту».....	41
Висновок.....	44

ПЕРЕДМОВА

Сучасний світ змінюється з карколомною швидкістю: технології трансформують суспільство, звичні професії зникають, а соціальний простір вимагає від людини миттєвої адаптації. У цих динамічних реаліях традиційні предметні знання (hard skills), які надає базова шкільна освіта, вже не є єдиною та абсолютною запорукою життєвого успіху. На перший план виходить здатність особистості гнучко реагувати на виклики, керувати власним психоемоційним ресурсом, ефективно взаємодіяти в команді та мислити нестандартно. Саме ці надпредметні компетентності – м'які навички (soft skills), зокрема класична матриця «Компетенцій 4К» (критичне мислення, креативність, комунікація, колаборація) – стають справжньою ментальною зброєю сучасної успішної людини.

Особливу, стратегічну роль у процесі архітектури майбутнього особистості відіграють заклади позашкільної освіти. Позашкілля є унікальним, пластичним та екологічним середовищем, де розвиток гнучких навичок відбувається не через примус чи сухі інструкції, а через живий досвід, гру уяви та безпосередню практику. І саме сфера образотворчого мистецтва та декоративно-ужиткової творчості виступає тим природним простором, де дрібна моторика зустрічається з великими почуттями, а когнітивний розвиток синергетично поєднується із психологічною підтримкою.

Пропонована збірка присвячена аналізу творчості як фундаментального механізму гармонізації ментального стану та потужного інструменту формування soft skills. Матеріал видання структуровано у три логічні блоки, які крок за кроком розкривають шлях від теоретичного осмислення гнучких навичок до їхньої практичної реалізації через мистецькі практики.

У першому розділі детально розглянуто сутність феномену soft skills, критерії життєвої успішності та алгоритм дій педагога щодо систематичного переведення свідомих зусиль вихованців у підсвідомі, автоматичні корисні звички.

У другому розділі обґрунтовано психотерапевтичні механізми декоративно-ужиткової творчості та представлено покрокову модель діяльності педагога як фасилітатора емоційного комфорту дитини.

Третій розділ містить опис конкретних інноваційних арт-терапевтичних технік, які запускають процеси нейропластичності, долають мисленнєві шаблони й дарують дитині ситуацію емоційного тріумфу.

Видання адресоване педагогам закладів позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку, які прагнуть перетворити кожне заняття на простір ментального здоров'я, гармонії та всебічного розвитку потенціалу дитини.

SOFT SKILLS – МЕНТАЛЬНА ЗБРОЯ СУЧАСНОЇ УСПІШНОЇ ЛЮДИНИ

Чи замислювалися ви коли-небудь, чому одні люди дуже активні у житті та успішні, а інші – навпаки. І при цьому рівень освіти та кількість дипломів не мають значення? Тож справа не лише в професійних знаннях та навичках. У наш час важливішим за досвід є наявність особистісних якостей, вміння адаптуватися до викликів сучасної динамічної реальності. Успіх людини більше залежить від бажання вчитися новому та вміння перелаштуватися. Саме тут на перший план виходять так звані гнучкі (м'які) навички (soft skills). Це не просто слова, це - ментальна зброя сучасної успішної людини.

Поняття «успішність» характеризується, як постійна готовність людини до змін та вміння використовувати свої особистісні якості (гнучкість, стійкість, емоційний інтелект) для створення бажаної реальності. Відомо, що успіх приходить до того, хто його дуже бажає.

Світ змінюється настільки швидко, що професії, обрані дітьми сьогодні, можуть зникнути або кардинально змінитися вже за кілька років. Попри невизначеність щодо структури майбутніх робочих місць, існують навички, потреба в яких залишатиметься незмінною, а саме:

- здатність вчитися протягом усього життя, критично мислити (*критичне мислення*);
- знаходити рішення там, де їх ще не було (*креативність*);
- ефективно взаємодіяти з людьми (*комунікація та колаборація*);

- не здаватися після першої ж невдачі (*стійкість/резильєнтність*).

Ці чотири пункти є класичним набором, який у сучасному освітньому просторі узагальнюють як: навички 4К (або компетенції 4К).

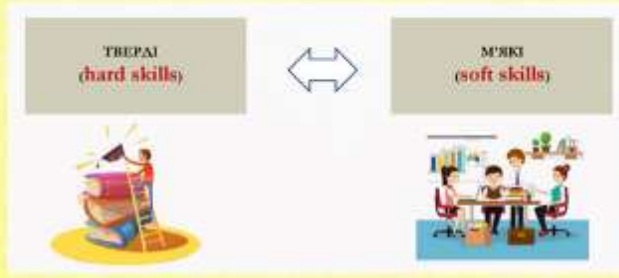
Навички 4К - це набір ключових компетентностей, необхідних для успішної адаптації дітей у сучасному світі. Вони включають: критичне мислення, креативність, комунікація, колаборація.

Навички – це автоматизовані компоненти свідомо виконуваної дії. Вони є доведеним до досконалості вмінням, яке людина набула внаслідок багаторазових вправ та повторень. Навички можна поділити на дві основні категорії: м'які та тверді (*soft skills, hard skills*). Ці категорії не є суворо визначеними, але в загальному вони характеризують різні аспекти професійної та особистої діяльності людини.

Навички – це автоматизовані компоненти свідомо виконуваної дії. Вони є доведеним до досконалості вмінням, яке людина набула внаслідок багаторазових вправ та повторень

Навички можна поділити на дві основні категорії:

Тверді навички – це вимірювані або кількісні навички, які стосуються специфічних знань, умінь, технік, інструментів, процесів, стандартів, які використовуються в певній сфері діяльності. Шкільна освіта дає тверді навички (hard skills) – знання предметів. Завдання у позашкільній – дати дітям ключі до успіху в житті. Ці ключі – це м'які навички (soft skills).

М'які навички – це невимірювані навички, які стосуються способу спілкування, співпраці, розв'язання проблем, креативності, емоційного інтелекту, адаптації та інших соціальних аспектів.

Тверді навички (Hard skills) – це вимірювані або кількісні навички, які стосуються специфічних знань, умінь, технік, інструментів, процесів, стандартів, які використовуються в певній сфері діяльності.

М'які навички (Soft skills) – це невимірювані навички, які стосуються способу спілкування, співпраці, розв'язання проблем, креативності, емоційного інтелекту, адаптації та інших соціальних аспектів.

М'які навички - це не предметні знання, а надпредметні компетентності (спілкування, креативність, лідерство), які дозволяють дитині:

- ефективно взаємодіяти з іншими;
- адаптуватися до змін;
- вирішувати життєві та професійні проблеми.

Заклади позашкільної освіти (гуртки, секції, студії) - це не просто освітні центри, а архітектори майбутнього, вони фокусуються на розвитку м'яких навичок (soft skills), які не вимірюються дипломами, але визначають успіх у

житті. Сфера мистецтва та творчості у позашкільні є ідеальним, природним простором для формування soft skills.

Позашкільна освіта є фундаментом для дитини, оскільки вона доповнює шкільне навчання, надаючи практичний досвід, простір для самореалізації та гнучке середовище для формування життєво важливих якостей. Вона розвиває і будує гармонійну особистість, здатну адаптуватися та успішно діяти в сучасному світі.

Soft skills важко визначити або перевірити, але вони дуже важливі для успіху в будь-якій сфері діяльності. М'які навички допомагають встановлювати довірливі відносини, ефективно працювати в команді, вирішувати конфлікти, виявляти ініціативу, творчо мислити, управляти своїми емоціями та стресом, навчатися від помилок та багато іншого. Ключові м'які навички:

- комунікація – вміння слухати, висловлювати думки, переконувати;
- критичне мислення – аналіз ситуацій, пошук рішень;
- емоційний інтелект – розуміння та керування власними емоціями;
- тайм-менеджмент – ефективне планування часу;
- командна робота – співпраця, гнучкість у колективі;
- стресостійкість – вміння працювати в складних умовах.

Ключові м'які навички:

- **Комунікація** – вміння слухати, висловлювати думки, переконувати.
- **Критичне мислення** – аналіз ситуацій, пошук рішень.
- **Емоційний інтелект** – розуміння та керування власними емоціями.
- **Тайм-менеджмент** – ефективне планування часу.
- **Командна робота** – співпраця, гнучкість у колективі.
- **Стресостійкість** – вміння працювати в складних умовах.

До переліку критично важливих м'яких навичок, що забезпечують конкурентоспроможність та успіх у сучасному світі, належать:

Комунікативні навички:

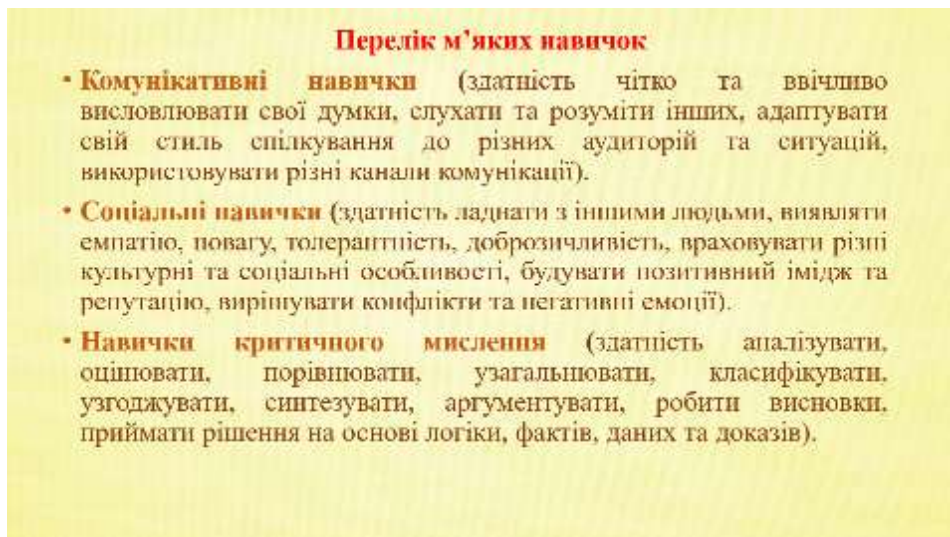
- здатність чітко та ввічливо висловлювати свої думки;
- слухати та розуміти інших;
- адаптувати свій стиль спілкування до різних аудиторій та ситуацій;
- використовувати різні канали комунікації (усні, письмові, візуальні тощо).

Соціальні навички:

- здатність ладнати з іншими людьми;
- виявляти емпатію, повагу, толерантність;
- доброзичливість;
- враховувати різні культурні та соціальні особливості;
- будувати позитивний імідж та репутацію;
- вирішувати конфлікти та негативні емоції.

Навички критичного мислення:

- здатність аналізувати, оцінювати, порівнювати;
- узагальнювати, класифікувати;
- узгоджувати, синтезувати;
- аргументувати, робити висновки;
- приймати рішення на основі логіки, фактів, даних та доказів.

Навички креативності:

- здатність генерувати нові, оригінальні, незвичайні ідеї;
- рішення, продукти, проекти;
- способи діяльності;
- використовувати різні методи та техніки творчості;
- експериментувати, ризикувати;
- виходити за рамки звичного.

Навички саморозвитку:

- здатність визначати свої сильні та слабкі сторони;
- цілі та плани;
- мотиви та цінності;
- бажання та потреби;
- вчитися від свого досвіду та інших джерел;
- шукати нові знання та навички;
- вдосконалювати свої якості та компетентності;
- бути відкритим до змін та нових можливостей.

Заняття з образотворчого мистецтва розвивають такі м'які навички: творче мислення, спостережливість, креативність, здатність до самовираження, емоційний інтелект, комунікативні навички, естетичний смак та вміння розв'язувати проблеми. Це також сприяє розвитку терпіння, уважності та здатності працювати над деталями. Нижче наведено детальний аналіз компетенцій, які формуються під час творчої роботи.

- Творче мислення та уява: розвивається здатність генерувати нові ідеї, нестандартно мислити та знаходити оригінальні рішення.
- Спостережливість: вміння помічати деталі, форму, колір і пропорції в навколишньому світі.
- Креативність: розвивається здатність втілювати задуми в конкретні образи, вигадувати нові форми та поєднувати різні елементи.
- Самостійність та самовираження: вміння створювати власні твори, виражати свої почуття та думки через мистецтво.
- Емоційний інтелект: спроможність розпізнавати та передавати емоції через кольори, форми, лінії та інші художні засоби.
- Комунікативні навички: здатність обговорювати свої роботи, висловлювати власну думку, аналізувати твори інших та толерантно ставитись до інших.

- Розв'язання проблем: вміння знаходити шляхи вирішення завдань, які ставляться перед творчим процесом, наприклад, як краще передати об'єм або поєднати кольори.
- Естетичний смак: формування почуття прекрасного, розуміння гармонії, стилю та краси в мистецтві й житті.
- Увага до деталей: працюючи з тонкими елементами декору чи малюнка, розвивається уважність та зосередженість.

Розвиток м'яких навичок у дітей (soft skills) – це не випадковість, а систематичний процес. Педагоги повинні діяти за чітким алгоритмом, перетворюючи свідомі зусилля на підсвідомі, автоматичні звички.

Модель, яка складається з чотирьох послідовних і взаємопов'язаних етапів:

Етапи

1. Визначення мети. Відповідає на питання: «Куди ми йдемо?». Важливо на цьому етапі сформулювати конкретний «пункт призначення», визначити мету. Треба чітко усвідомлювати яку саме навичку треба розвинути у дитини та навіщо. Без чіткої мети неможливо виміряти прогрес – зусилля будуть розсіяні, як туман.
2. Діагностика поточного рівня. Відповідає на питання: «Де ми зараз?». Треба визначити сильні сторони та «сліпі зони», надати об'єктивну оцінку поточним здібностям дитини у формуванні конкретної навички. Це допомагає створити індивідуальний план, а не просто сліпо йти за загальними порадами. Без цього кроку ми не знаємо, чи варто починати з нуля, чи просто відшліфувати вже наявне.
3. Навчання та практика. Відповідає на питання: «Що робимо, щоб дізнатися?». Мета цього етапу – перетворити знання на дію через досвід та корекцію помилок. Це активна фаза впровадження змін. Вона передбачає отримання теоретичних знань, засвоєння моделей поведінки та їхнє практичне застосування. Саме практика є найважливішою для «м'яких» навичок.
4. Постійне закріплення результату. Відповідає на питання: «Як ми робимо це звичкою?». Мета етапу – перевести свідому поведінку в підсвідому звичку, яка не зникне під впливом стресу чи в різних життєвих ситуаціях.

Цей процес є циклічним. Після закріплення результату ми повертаємося до діагностики, щоб перевірити, чи досягнута мета. Якщо ні – ставимо нову мету і починаємо цикл знову. Завдання – супроводжувати дитину на кожному кроці цієї петлі зворотного зв'язку.

Етап	Ключове питання	Мета етапу	Наші дії (для керівника гуртка)
1. Визначення мети	Куди йдемо?	Сформулювати конкретний «пункт призначення» (SMART-ціль).	Допомогти дитині (або групі) чітко сформулювати навичку і обігрувати її цінність («Хочу бути кращим лідером» «Хочу мати розподілені завдання в команді проекту»).
2. Діагностика	Де ми зараз?	Визначити поточну «Точку А» - сильні сторони та «сліпі зони».	Застосовувати об'єктивні методи оцінки (спостереження, обговорення ситуації, де навичка застосовувалася, використання простих тестів). Це основа індивідуального плану.
3. Навчання та практика	Що робимо?	Перетворити знання на дію через досвід та корекцію помилок.	Створювати контрольовані ситуації (безпечне середовище): рольові ігри, командні проекти, симуляції. Навичка – це не теорія, це дія та досвід.
4. Закріплення (автоматизація)	Як робимо це звичкою?	Перевести свідому поведінку у підсвідому звичку, яка не зникне під впливом стресу.	Забезпечити багаторазове повторення навички в різних контекстах. Заспокувати мікродістежками («Як я впорався з цією ситуацією?») до повної автоматизації.

Розвиток навичок – це не тільки процес, але й результат, який впливає на якість життя, самореалізацію людини. Треба допомогти дітям розвивати свої

навички, щоб вони були більш компетентними, конкурентоспроможними, продуктивними, креативними, адаптивними, гнучкими, впевненими, задоволеними собою та своїм життям. Творчі заняття є ідеальним інструментом для цього.

Існують ключові напрямки та конкретних поради для педагогів, які допоможуть ефективно використати їх для всебічного розвитку дітей, а саме:

1. Створення сприятливого середовища.

- Атмосфера безпеки та довіри: треба створити простір, де дитина не боїться помилитися. Важливо заохочувати експериментування і підкреслювати, що помилки – це частина творчого пошуку. Відмова від критики на адресу дитячих робіт та ідей є критично важливою.
- Підтримка самовираження: треба надати дітям можливість висловити свої думки та почуття через різні форми мистецтва (малювання, ліплення, конструювання тощо). Дуже важливо поважати їхні унікальні підходи.
- Стимулювання ініціативи: треба заохочувати дітей самостійно обирати теми, матеріали, техніки або навіть приймати рішення щодо подальших кроків у роботі.

2. Забезпечення різноманітності та свободи.

- Різноманітність матеріалів: треба забезпечити доступ до максимально різноманітних матеріалів – традиційних (фарби, олівці, глина) та нетрадиційних (природні матеріали, нитки, картонні коробки, тканини, вторинна сировина). Це стимулює винахідливість і нестандартне мислення.
- Нетрадиційні техніки: використовуйте незвичайні способи роботи (сучасні техніки інноваційні, які потребують нових підходів та рішень). Це розвиває гнучкість мислення та креативність.
- Свобода у творчості: слід дати дітям свободу в їхній діяльності. Не нав'язувати жорстких «правильних» зразків. Дозволяти їм експериментувати та йти власним шляхом.

3. Використання активних та інтерактивних методів.

- Проблемно-евристичні методи: варто поставити відкриті питання, які не мають однієї правильної відповіді (наприклад, «Як би ти зобразив радість?», «Що могло б статися з цим героєм далі?»). Це стимулює критичне мислення та креативність.
- Інтерактивні вправи: використовуйте такі методи, як:
 - «Мозковий штурм»: для генерації якомога більшої кількості ідей.
 - «Асоціативний куц»: для розширення асоціативного мислення.
 - «Незвичайні функції предметів»: для розвитку нестандартного застосування знайомих речей.
 - «Продовж історію»: для стимулювання колективної та індивідуальної фантазії.

- Проектна діяльність: варто залучати дітей до довгострокових проєктів, які вимагають пошуку інформації, планування, роботи в групі та презентації результату. Це формує компетентності - (пошук інформації, аналіз, робота в команді, прийняття рішень).

Ключові напрямки в роботі з дітьми:	
✓ створення сприятливого середовища:	<ul style="list-style-type: none"> - атмосфера безпеки та довіри - підтримка самовираження - стимулювання ініціативи
✓ забезпечення різноманітності та свободи:	<ul style="list-style-type: none"> - різноманітність матеріалів - нетрадиційні техніки - свобода у творчості
✓ використання активних та інтерактивних методів:	<ul style="list-style-type: none"> - проблемно-евристичні методи - інтерактивні вправи - проектна діяльність
✓ розвиток конкретних навичок через творчість	

Розвиток конкретних навичок через творчість

Навичка	Як розвивати на заняттях творчістю
Креативність та гнучкість	Заохочуйте альтернативні рішення: «Створи квітку, якої ще немає», «Зобрази музику кольором». Використовуйте прийоми комбінування та трансформації.
Компетентність (знання-навички-ставлення)	Промоційте проектну роботу; обговорюючи творів мистецтва з різних культур; використавши знань з інших предметів (наприклад, геометрія в дизайні).
Адаптивність	Давайте завдання із зміною умов чи матеріалів: «Почали малювати олівцями, а завершіть пластиліном».
Продуктивність (задоволеність)	Допомагайте доводити роботу до завершення; навчайте планування часу та етапів роботи; відзначаєте успіхи.
Впевненість та самореалізація	Висловлюйте позитивні відгуки та визнавання власних досягнень; організовуйте виставки; демонстрації робіт. Надавайте право самостійно приймати рішення.
Комунікація та співпраця	Пропонуйте роботу в міні-групах або парах над спільним твором; обговорення ідей; взаємну оцінку та аргументацію.

Сучасні діти живуть у світі візуального контенту та яскравих образів, і ігнорувати це на заняттях – значить втрачати їхню увагу та інтерес. Для справжнього заохочення та розвитку «м'яких» навичок недостатньо лише класичних завдань. Ключ до успіху – малювати те, що діти справді люблять. Тому, окрім основ образотворчого мистецтва, треба активно включати до програми елементи, що відповідають їхнім запитам: сучасних героїв, улюблені солодощі, фантастичні світи та казкові сюжети. Це не просто малюнок. Це місток, який перетворює заняття на захопливу гру і дає дітям простір для самовираження у звичних і привабливих для них образах.

Для педагогів пріоритетом є заохочення та підтримка інтересу дитини, адже без нього неможливий розвиток критично важливих soft skills. Підлаштовуючись під запити вихованців, можна не лише забезпечити стовідсоткову зацікавленість, а й непомітно стимулювати їх до освоєння складних технік. Коли дитина малює те, що любить, інтерес перетворюється на наполегливість, і саме тут починається справжній розвиток «м'яких» навичок!

Педагог створює комплексний простір, де фізичні умови, емоційна атмосфера та навчальні методи об'єднані однією метою: дати дитині можливість самостійно прагнути до цікавих для неї цілей і, в процесі цього, розвивати свою компетентність та розкривати потенціал.

Сучасний вислів, популяризований після досліджень Деніела Гоулмана, американського психолога та наукового журналіста, автора книги «Емоційний інтелект»: «Завдяки IQ ви влаштовуєтесь на роботу, завдяки EQ – робите кар'єру», підкреслює, що глибокі професійні знання (hard skills/IQ) відкривають двері, але саме соціальні та емоційні навички (soft skills/EQ) визначають справжній успіх, лідерство та просування як дитини, так і дорослої людини.

«Завдяки IQ ви влаштовуєтесь на роботу,
завдяки EQ – робите кар'єру»

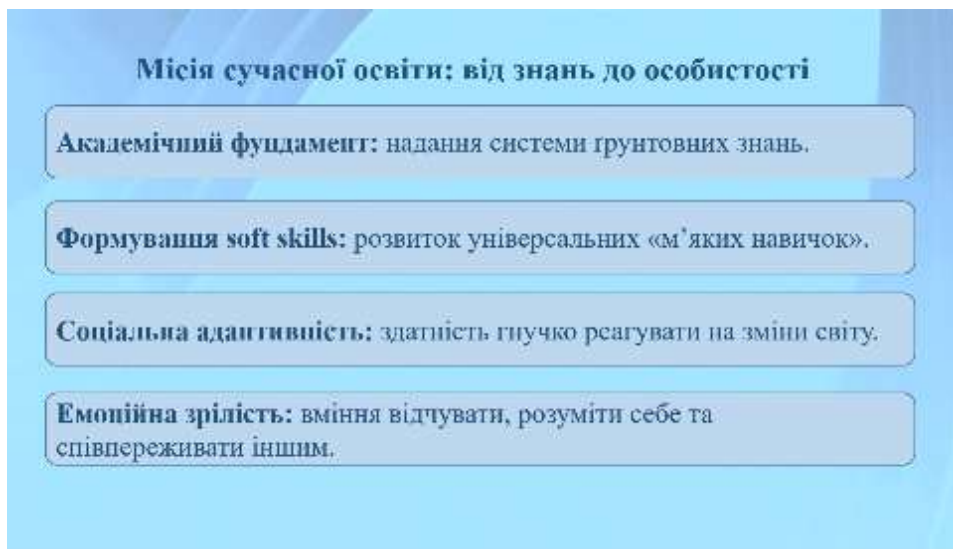
Деніел Гоулман – американський психолог,
науковий журналіст і автор книги «Емоційний
інтелект»

ГАРМОНІЗАЦІЯ МЕНТАЛЬНОГО СТАНУ ОСОБИСТОСТІ ТА РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОЇ ТВОРЧОСТІ

Сучасна освіта має давати дитині не лише знання, а й «м'які навички» - здатність адаптуватися, відчувати та співпереживати.

Але як навчити дитину керувати своїм станом, коли світ навколо такий мінливий?

Чому людина, беручи до рук шматок глини, аркуш паперу чи пензель, зазвичай робить глибокий видих? У цей момент відбувається диво: хаос думок починає впорядковуватися, а внутрішня напруга перетворюється на лінію, колір або форму. Мистецтво виступає природним містком між внутрішнім станом особистості та зовнішнім світом, дозволяючи не просто створювати об'єкти, а «проживати» та інтегрувати свій досвід. Саме в цьому процесі народжуються компетенції, які ми називаємо soft skills.

Декоративно-ужиткова творчість – це унікальний простір, де дрібна моторика зустрічається з великими почуттями. Через роботу з матеріалом ми вчимося витримки, пізнаємо свої реакції на помилки та успіхи. Це і є фундаментом для формування емоційного інтелекту. Коли дитина працює руками, вона «заземлюється», використовуючи творчість як інструмент гармонізації ментального простору. Саме цей процес є ключем до розуміння того, як емоції впливають на самопочуття.

Декоративно-ужиткова творчість: етапи гармонізації особистості

Дрібна моторика — зустріч із почуттями та «заземлення».

Робота з матеріалом — витримка та пізнання власних реакцій.

Творчий процес — гармонізація ментального простору.

Результат — фундамент емоційного інтелекту.

Ментальний стан – це цілісна характеристика психічної діяльності особистості за певний період часу. Це те, як людина відчувається «тут і зараз» на рівні думок, емоцій та фізичних відчуттів.

Ментальний стан людини є динамічним і може коливатися від стійкого благополуччя до реактивного (стресового) або вразливого (пригніченого) стану. Він може залежати від зовнішніх обставин, фізичного самопочуття та нашого вміння керувати емоціями.

Ментальний стан – це цілісна характеристика психічної діяльності особистості за певний період часу. Це те, як людина відчувається «тут і зараз» на рівні думок, емоцій та фізичних відчуттів.

Що впливає на ментальний стан

Можна виділити деструктивні (виснажливі) стани, до яких відносяться:

- Стресовий: стан підвищеної напруги, «бойової готовності», що веде до швидкого вигорання.
- Тривожний: відчуття невизначеності та внутрішнього хаосу.
- Пригнічений: стан зниженої активності, емоційного спаду, втрати мотивації.

Та ресурсні (гармонійні) стани:

- Стійкий (резильєнтний): здатність зберігати рівновагу навіть у складних умовах.
- Потоківий: стан глибокого занурення в діяльність. Саме його ми досягаємо у творчості, коли забувається час і зникає внутрішня напруга.
- Усвідомлений: розуміння своїх емоцій та вміння їх спрямовувати в конструктивне русло.

Декоративно-ужиткова творчість – це інструмент переходу з деструктивного стану в ресурсний. Створюючи щось руками, ми відкриваємо для себе стан потоку – портал, через який починається шлях до глибинного розуміння власних емоцій та зростання емоційного інтелекту.

Емоційний інтелект (EQ) – це здатність розуміти власні емоції та емоції інших, керувати ними та використовувати їх для вирішення завдань.

Він включає розвиток самосвідомості, саморегуляції, емпатії та навичок конструктивної взаємодії, що допомагає адаптуватися до світу, приймати рішення та будувати здорові стосунки. Високий рівень EQ є запорукою успіху в особистому та професійному житті.

Емоційний інтелект (EQ) – це здатність людини розпізнавати, розуміти та керувати власними емоціями, а також емоційними станами інших людей

Американський психолог, науковий журналіст та письменник, який зробив поняття емоційного інтелекту популярним у всьому світі завдяки своїй книзі 1995 року «Емоційний інтелект». Доктор філософії, який вивчався у Гарвардському університеті. Дослідник, який поєднує нейропсихологію з практичними методами саморозвитку.

Розвинений емоційний інтелект дозволяє досягти високого рівня IQ. Академіки значно не готують нас до непередбачених чи нових можливостей, які виникають у нашому мільйонному житті.

Деніел Гаулман

Основні складові емоційного інтелекту за класичною моделлю Деніела Гоулмана (американського психолога, доктор філософії), в основі якого лежать чотири ключові компоненти, ідеально «накладаються» на процес декоративно-ужиткової творчості:

- Самоусвідомлення: здатність розпізнавати власні емоції в момент їх виникнення. Коли дитина працює з глиною, вона вчиться розуміти: «Я зараз роздратований, бо в мене не виходить цей елемент».
- Самоконтроль (саморегуляція): вміння керувати своїми емоціями та реакціями. Творчість вчить бути терплячим: не кидати роботу, якщо щось не вдалося, а шукати спосіб виправити помилку.
- Мотивація: націленість на результат, що базується на внутрішніх цінностях, а не лише зовнішніх винагородах. Дитина переходить з режиму «я зроблю це, аби здобути схвалення у вигляді оцінки» у режим «я зроблю це, бо мені цікаво, як це працює, і я пишаюся результатом».
- Соціальна чутливість (емпатія): здатність розуміти емоції інших людей. Під час спільних творчих проєктів діти вчать помічати настрій інших, допомагати або підтримувати.
- Соціальні навички (управління стосунками): вміння будувати здорову взаємодію на основі розуміння себе та інших. Спільне обговорення результатів творчості, вміння приймати конструктивні зауваження та давати зворотний зв'язок.

Деніел Гоулман доводить: на відміну від IQ («ай-к'ю») який є відносно стабільним показником протягом життя, емоційний інтелект (EQ) («ей к'ю») можна і дуже важливо розвивати. Це пояснюється тим, що емоційний інтелект є системою гнучких навичок, які піддаються розвитку та вдосконаленню в будь-якому віці.

Ключові компоненти, які лежать в основі емоційного інтелекту:

- Самоусвідомлення: здатність розпізнавати власні емоції в момент їх виникнення.
- Самоконтроль (саморегуляція): вміння керувати своїми емоціями та реакціями.
- Мотивація: прагнення до цілей, що базується на внутрішніх цінностях, а не лише зовнішніх винагородах.
- Соціальна чутливість (емпатія): здатність розуміти емоції інших людей.
- Соціальні навички (управління стосунками): вміння будувати здорову взаємодію на основі розуміння себе та інших.

Емоційний інтелект – це не просто «чуттєвість», а союз серця та розуму. Формула емоційного інтелекту містить в собі 2 слова: де емоційність – це світ чуттів, біологічна база, що ми відчуваємо, а інтелект – світ усвідомлення, наша когнітивна здатність, робота нашої свідомості.

Про що це нам говорить? Про те, що емоції часто бувають хаотичними, а інтелект – холодним.

Емоційний інтелект – це здатність розуму «товаришувати» з почуттями. Декоративно-ужиткова творчість – найкраще місце для цієї зустрічі, бо вона вимагає і почуття прекрасного на рівні емоцій, і точності виконання, за що відповідає інтелект.

Оскільки мистецтво є інтелектуальною формою вираження почуттів, воно дозволяє перетворювати природну стихію дитини у свідому творчість. В основі цього процесу лежить емоційний потенціал особистості – той унікальний ресурс, який живиться з трьох потужних джерел: біологічного фундаменту, родинного виховання та соціальної взаємодії. Саме цей потенціал визначає яскравість внутрішнього світу дитини, а завдання педагогів – створити безпечний простір, де ця емоційна енергія, збагачена інтелектом, перетвориться на шлях до ментального благополуччя та самореалізації.

Алгоритм емоційного становлення та гармонізації дитячої особистості, який має окремі блоки, доводить, що розвиток ментального благополуччя – це керований процес, де природний емоційний потенціал дитини, підтримуваний фасилітацією педагога, набуває форми усвідомленої творчості.

Алгоритм емоційного становлення та гармонізації особистості

- Біологічний фундамент + Соціум + Родина = створюють унікальний емоційний потенціал.
- Педагог - фасилітатор = створює простір, де цей потенціал зустрічається з мистецтвом.
- Мистецтво (інтелектуальна форма вираження) = трансформує цей потенціал у ментальне благополуччя.

Якщо біологічні чинники, закладені природою, змінити майже неможливо, то середовище, у якому перебуває дитина, - це пластичний матеріал у наших руках. Саме тут виникає запитання: «Як створити умови, де емоції дитини не просто проявлятимуться, а розвиватимуться у конструктивному руслі?». Гуртки та студії декоративно-ужиткового спрямування – це не просто про «вироби своїми руками». Це сприятливе середовище для формування емоційного інтелекту та стабілізації ментального стану.

Механізми розвитку емоційного інтелекту через декоративно-ужиткову творчість:

- Сублимація емоцій через матеріал: працюючи з глиною, нитками, деревом, фарбами, дитина «виплескує» свій внутрішній стан. Це безпечний спосіб прожити гнів, втому чи зняти напругу.
- Розвиток саморегуляції: створення виробу вимагає терпіння та концентрації. Коли щось не виходить, дитина вчиться опановувати розчарування і шукати рішення, що є базовою навичкою емоційного інтелекту.
- Матеріалізація успіху: результат праці (готовий виріб) дарує відчуття самоцінності. Дитина усвідомлює: «Я можу!», «Я створюю унікальний авторський образ!», що є незамінним фактором ментального здоров'я в сучасному стресовому світі.
- Соціалізація без тиску: у творчому середовищі дитина вчиться взаємодіяти з іншими через спільну діяльність, що пом'якшує вплив соціуму та допомагає розкритися навіть найбільш сором'язливим дітям.

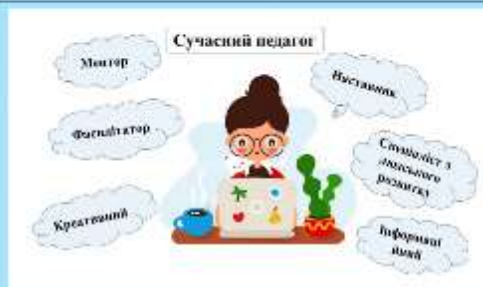
Механізми розвитку емоційного інтелекту через декоративно-ужиткову творчість:

- **Сублімація емоцій через матеріал:** працюючи з глиною, пітками, деревом чи фарбами, дитина «виплескує» свій внутрішній стан. Це безпечний спосіб прожити гнів, втому чи зняти напругу.
- **Розвиток саморегуляції:** створення виробу вимагає терпіння та концентрації. Коли щось не виходить, дитина вчиться оцінювати розчарування і шукати рішення, що є базовою навичкою EQ.
- **Матеріалізація успіху:** результат праці (готовий виріб) дарує відчуття самоцінності («Я можу!», «Я створюю унікальний авторський образ!»), що є критично важливим для ментального здоров'я в сучасному стресовому світі.
- **Соціалізація без тиску:** у творчому середовищі дитина вчиться взаємодіяти з іншими через спільну діяльність, що пом'якшує вплив соціуму та допомагає розкритися навіть найбільш сором'язливим дітям.

Ці механізми перетворюють творчість на терапію, але мистецтво – лише інструмент. Справжнім архітектором цього цілющого простору є педагог. Сьогодні педагоги вже не просто вчителі техніки, а фасилітатори емоційного благополуччя.

Саме від вміння педагогів супроводжувати дитину залежить, чи залишиться заняття звичайним «майстер-класом», чи стане потужним майданчиком для розвитку емоційного інтелекту.

Педагог - фасилітатор – це викладач, який не просто транслює знання, а організовує освітній процес, допомагаючи дітям самостійно знаходити рішення, вчитися у співпраці та розвивати власний потенціал. Він створює комфортне середовище (фасилітус – полегшує), діючи як партнер, ментор та модератор групової взаємодії, а не авторитетний контролер.

Як саме педагог - фасилітатор перетворює емоційну енергію дитини на творчу силу?

Запропонований алгоритм дій педагога фасилітатора складається з п'яти послідовних етапів, кожен з яких спрямований на поступове розкриття внутрішнього потенціалу дитини та її м'яку гармонізацію через творчість.

1. Етап «Емоційне налаштування».

На цьому етапі відбувається актуалізація внутрішнього ресурсу. Педагог створює «територію безпеки», де кожна емоція отримує право на існування. Це етап м'якого переходу від зовнішнього шуму до внутрішньої тиші, що дозволяє

дитині синхронізувати свій стан із творчим процесом. Педагог визнає цінність кожної емоції, допомагає перетворити незрозуміле хвилювання на звичайний предмет для розмови чи творчості.

2. Етап «Знайомства з матеріалом».

Цей етап є фундаментом тактильної довіри, де дитина через вільне дослідження природних матеріалів встановлює перший емоційний зв'язок зі світом творчих можливостей. Сенсорне занурення дозволяє м'яко перемкнути увагу з негативних думок на фізичні відчуття, запускаючи природні механізми саморегуляції. Відсутність вимог до результату знімає психологічну напругу, перетворюючи дотик на інструмент здобуття внутрішнього спокою. Таким чином, просте маніпулювання матеріалом стає містком до емоційної рівноваги та готовності до подальшої творчості.

3. Етап «Творчої сублімації».

Цей етап присвячений творчому процесу, де через перехід від внутрішніх переживань до зовнішнього втілення дитина перетворює складні емоції на унікальний художній образ. Акцент зміщується з технічної досконалості на щире вираження стану, що дозволяє перенести внутрішню напругу на матеріал і звільнитися від її тиску. Педагог виступає дбайливим провідником, який без оцінювання підтримує дитину в моменти розчарувань, навчаючи її бачити в кожній помилці новий ресурс. Таким чином, дитина перестає бути «в полоні» почуттів і стає впевненим автором власної творчої реальності.

5. Етап «Усвідомлення та рефлексії».

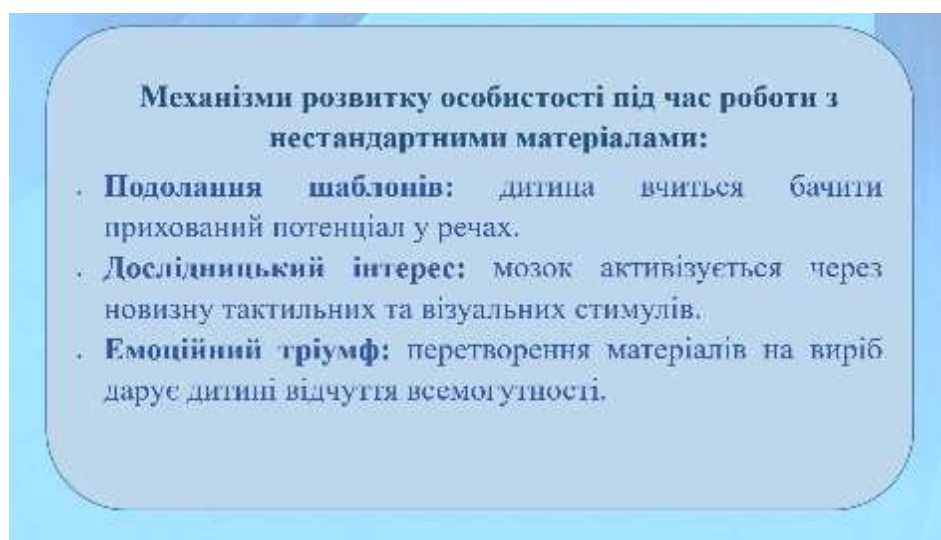
Цей етап присвячений емоційному підсумуванню та осмисленню власного творчого шляху, де фокус уваги зміщується з естетики виробу на цінність особистості дитини. Через розгляд готової роботи та її вербалізацію дитина вчиться усвідомлювати зв'язок між творчою дією та позитивною зміною свого настрою. Педагог через активне слухання створює «ситуацію успіху», підкреслюючи значущість зусиль і почуттів, а не лише фінального результату. Таке визнання досвіду дарує дитині відчуття внутрішньої впевненості та завершує процес самопізнання через творчість.

5. Етап «Емоційного виходу».

Етап спрямований на м'яке повернення дитини до реальності та гармонізацію її психоемоційного стану після інтенсивної творчої роботи. Через ритуал завершення та спільну вдячність індивідуальний спокій інтегрується у соціальний простір, дозволяючи дитині повернутися до оточення в оновленому, збалансованому стані. Педагог фіксує позитивний результат, наголошуючи, що головним здобутком є не лише виріб, а втілені в нього емоції, фантазія та унікальний стиль автора. Це етап екологічного завершення заняття, який перетворює творче піднесення на стійкий внутрішній ресурс для повсякденного життя.

- Дослідницький інтерес: мозок активізується через новизну тактильних та візуальних стимулів, що сприяє утворенню нових нейронних зв'язків.
- Емоційний триумф: перетворення «нічого» на «щось» дарує дитині відчуття всемогутності. Це найвищий рівень саморегуляції, коли внутрішній хаос замінюється радістю відкриття.

Саме тут, на межі гри та змістовної діяльності, народжується авторська сміливість. Коли дитина розуміє, що правила творчості встановлює вона сама, її емоційний інтелект отримує найпотужніше підживлення – віру у власну унікальність та здатність створювати гармонію з будь-якого підручного матеріалу.

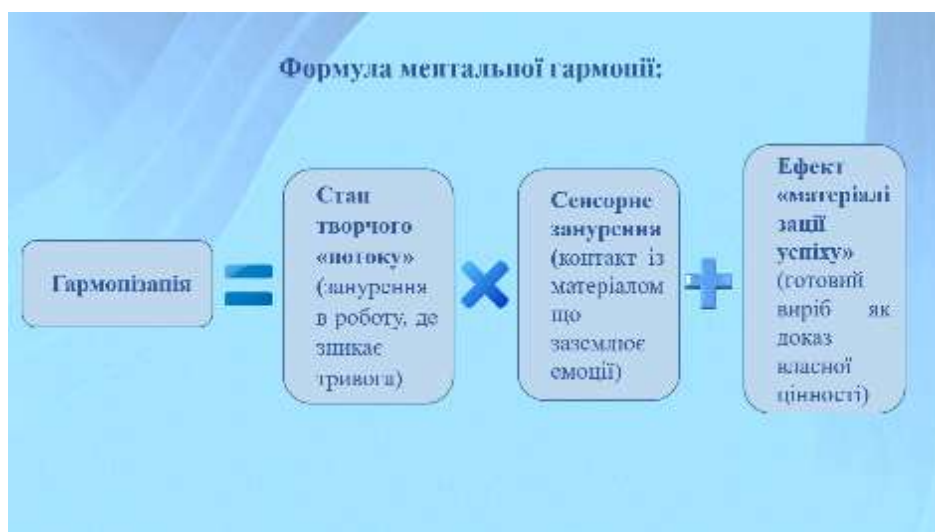
Гармонізація ментального стану особистості за допомогою декоративно-ужиткової творчості відбувається у двох площинах, які доповнюють одна одну.

По-перше, на рівні процесу: дитина входить у стан творчого «поток», де через сенсорний контакт із матеріалом вивільняється внутрішня напруга та активуються механізми саморегуляції. Це фундаментальна навичка емоційного інтелекту – вміння трансформувати деструктивні переживання у конструктивну дію.

По-друге, на рівні результату: спостерігається ефект «матеріалізації успіху». Готовий виріб стає для дитини відчутним символом її сили та таланту, що закладає основу адекватної самооцінки та емоційної стійкості.

Що більше, декоративно-ужиткова творчість стає інструментом для розвитку гнучкості мислення та емпатії. Працюючи з формою та кольором, дитина вчиться розуміти мову власних почуттів і, як наслідок, стає більш чутливою до емоцій інших. Таким чином, задоволення від творчості перетворюється на стійку внутрішню опору та впевненість у власних можливостях, що дозволяє дитині не лише створювати цікаві та корисні речі, а й гармонійно будувати своє життя у світі.

Отже, декоративно-ужиткова творчість – це не лише про майстерність рук, це про майстерність жити в гармонії з собою, де кожен виріб є свідченням емоційної зрілості та внутрішньої сили особистості.

ТЕХНІКИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ТА ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОЇ ТВОРЧОСТІ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ПОКРАЩЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО СТАНУ

Використання технік образотворчого мистецтва та декоративно-ужиткової творчості сприяє покращенню ментального стану через механізм арт-терапії, де творчий процес стає інструментом самовираження та емоційної регуляції.

Сьогодні існують багато цікавих сучасних технік та матеріалів, які забезпечують комплексний вплив на людину, поєднуючи фізіологічну релаксацію з психологічним відновленням. На фізіологічному рівні ритмічна дрібна моторика та тактильний контакт із матеріалами активують парасимпатичну нервову систему, знижуючи артеріальний тиск і рівень кортизолу, що буквально «вимикає» режим стресу в організмі. Одночасно з цим, на психологічному рівні, творчість дозволяє безпечно сублімувати складні емоції, розвиває навички самоспостереження та повертає відчуття контролю над власним життям через створення реального фізичного об'єкта. Такий синергетичний ефект не лише стабілізує емоційний фон «тут і зараз», а й зміцнює нейропластичність мозку, формуючи нові, адаптивні механізми подолання кризових станів та загальне ментальне благополуччя.

Процес взаємодії з різними матеріалами та опанування цікавих технік перетворює творчість на простір для формування soft skills, де дитина вчиться цілепокладанням та наполегливості, перетворюючи складні технічні завдання на успішний художній результат. Експерименти з різноманітними нетрадиційними техніками та матеріалами стимулюють дивергентне мислення та креативність, навчаючи знаходити нестандартні рішення та бачити нові сенси у звичайних речах. Таким чином, образотворче мистецтво та декоративно-ужиткова творчість стає дієвим педагогічним інструментом, що поєднує художній розвиток із формуванням психологічної стійкості та адаптивності особистості.

Техніка «Малювання кавою»

Малювання кавою – це створення монохромних зображень з використанням міцно завареної натуральної кави або розчинної кави замість фарб. Техніка подібна до акварелі, оскільки інтенсивність кольору регулюється кількістю води.

Необхідні інструменти та матеріали:

- розчинна або заварена мелена кава;
- вода (гаряча для розчинення, холодна для малювання);
- щільний акварельний папір;
- пензлі різних розмірів;
- палітра (керамічна або пластикова);

- паперові серветки (для прибирання зайвої вологи).

Переваги техніки:

- доступність: матеріали є майже в кожному домі;
- екологічність: натуральний матеріал, безпечний для здоров'я;
- унікальна палітра: від світло-бежевого до насиченого темно-коричневого, що дозволяє створювати глибокі монохромні зображення;
- аромат: додатковий терапевтичний бонус.

Техніка малювання кавою забезпечує потужний терапевтичний ефект завдяки синергії сенсорного впливу та психологічного розвантаження. На фізіологічному рівні аромат кави діє як природний антидепресант, стимулюючи вироблення гормонів радості, тоді як робота з пензлем і теплою «кавовою фарбою» активує дрібну моторику та заземлює через тактильні відчуття.

Психологічно цей процес знімає творчі блоки завдяки використанню знайомого побутового матеріалу, що дозволяє людині вільно експериментувати та сублимувати складні емоції в тепло, природну гаму кольорів. Необхідність пошарового нанесення кави привчає до терпіння та усвідомленого споглядання, вводячи автора у стан «потoku», що ефективно знижує рівень тривожності та запобігає емоційному вигоранню.

Відсутність потреби у складних художніх навичках робить цю техніку ідеальною для експериментів та дослідження власної творчості без страху помилитися. Аромат кави може мати заспокійливий ефект, а сам процес малювання залучає не лише візуальне, а й нюхове сприйняття.

Малювання кавою – це чудовий спосіб не лише створити красиву картину, а й подарувати собі момент релаксації та спокою у напруженому житті.

Техніка «Каракулі»

Техніка «Каракулі» – це одна з найбільш розкутих та інтуїтивних методик арт-терапії, яка базується на вільному малюванні ліній без попереднього плану чи задуму. Ця техніка ідеально підходить для початкового етапу роботи з ментальним станом, оскільки вона не потребує художніх навичок і знімає будь-які оцінні судження.

Необхідні інструменти та матеріали:

- аркуш паперу формату А4, блокноти, великі ватмани, якщо потрібно виплеснути багато енергії;
- прості та кольорові олівці, фломастери, маркери, гелеві ручки або пастель;
- додатково (за бажанням): акварельні фарби або кольорова крейда для заповнення простору між лініями.

Переваги техніки:

- відсутність бар'єрів: не потребує жодних художніх навичок чи спеціальної підготовки;
- швидкість ефекту: допомагає миттєво знизити рівень емоційного напруження та стресу;
- доступність: для виконання вправи достатньо лише аркуша паперу та однієї ручки;
- універсальність: підходить для будь-якого віку – від маленьких дітей до дорослих;
- безпека: дозволяє висловити агресію, страх або розгубленість без шкоди для оточуючих.

Головною перевагою техніки «Каракулі» є її абсолютна демократичність, адже вона знімає страх перед «неправильним» результатом і не потребує професійних художніх матеріалів. Використання простих інструментів, як-от олівці чи маркери, дозволяє людині зосередитися на самому процесі руху, що забезпечує швидке кінестетичне розвантаження. Ця методика є незамінною для

миттєвої стабілізації ментального стану, оскільки вона перетворює хаотичну внутрішню напругу на видимий графічний об'єкт, надаючи можливість трансформувати деструктивні емоції у творчий ресурс.

Техніка «Каракулі» є унікальним методом психологічного розвантаження, що поєднує вільну кінестетичну експресію з наступним усвідомленим структуруванням хаосу. На фізіологічному рівні вона допомагає зняти фізичну напругу через динамічні рухи рукою, що сприяє загальному розслабленню організму. Психологічно ця методика працює як місток між підсвідомістю та свідомістю: хаотичне нанесення ліній дозволяє безпечно вивільнити пригнічені емоції, а подальший пошук та розфарбовування конкретних образів у «плутанині» допомагає людині віднайти внутрішній ресурс, структурувати власні думки та повернути відчуття контролю над ситуацією.

Техніка «Малюнок однією лінією»

Малювання однією безперервною лінією – це мінімалістична техніка, де кінчик інструмента не відривається від паперу до завершення всього зображення. Це створює особливу динаміку та цілісність образу, що має значний терапевтичний потенціал.

Ця техніка популярна та ефективна в арт-терапії, яка сприяє розслабленню, розвитку дрібної моторики та емоційному самовираженню.

Необхідні інструменти та матеріали:

- папір з гладкою поверхнею;
- лінери, гелеві ручки, маркери або м'які олівці (які забезпечують безперервну подачу пігменту).

Переваги техніки

- розвиток довіри до себе: неможливість «втерти» або виправити лінію вчить приймати свої рішення та помилки як частину цілого;

- стимуляція мозку: вимагає одночасної роботи аналітичного мислення (куди вести лінію далі) та інтуїції;
- відчуття цілісності: допомагає побачити єдність у складному об'єкті, що переноситься і на сприйняття життєвих ситуацій.

Малювання безперервною лінією є ефективною практикою для тренування концентрації уваги та розвитку гнучкості мислення. На фізіологічному рівні плавний, безперервний рух руки сприяє зняттю м'язових блоків та формуванню нових нейронних зв'язків, що відповідають за зорово-моторну координацію. Психологічно ця техніка допомагає позбутися страху перед помилкою та перфекціонізму, адже нерозривність лінії символізує потік життя, де кожен поворот є частиною єдиного досвіду. Занурення у цей процес дозволяє швидко досягти стану «поток», знижує рівень тривожності та дарує відчуття внутрішньої свободи через відмову від жорсткого планування на користь інтуїтивного руху. При малюванні в цій техніці можна варіювати товщину лінії, силу натиску та швидкість руху, щоб відобразити свій поточний емоційний стан.

Техніка «Зенарт»

Зенарт – форма медитативного малювання, яка базується на створенні складних візуальних образів шляхом повторення простих графічних візерунків. Ця техніка дозволяє досягти глибокої концентрації та внутрішнього спокою через ритмічне нанесення ліній.

Необхідні інструменти та матеріали:

- цупкий папір невеликого формату (квадрати 9 x 9 см), блокноти-скетчбуки або картки;
- лінери або гелеві ручки (зазвичай використовуються чорні інструменти з різною товщиною стрижень для створення контрасту);
- простий олівець для нанесення початкових контурів («сітки») та створення тіней, що додають малюнку об'єму;

- паперовий стік для м'якого розподілу графіту.

Переваги техніки:

- розвиток уваги: потребує високої концентрації на кожному штриху, що тренує фокусування;
- медитативність: повторювані візерунки допомагають увійти в стан трансу, аналогічний глибокій медитації;
- відсутність плану: малюнок створюється крок за кроком без фінального образу в голові, що розвиває довіру до творчого процесу;
- компактність: займатися Зенартом можна будь-де, маючи лише ручку та невеликий клаптик паперу.

Техніка Зенарт виступає потужним інструментом для гармонізації ментального стану, поєднуючи дрібну графічну роботу з практикою усвідомленості. На фізіологічному рівні тривале зосередження на дрібних деталях та ритмічне дихання під час малювання сприяють зниженню м'язової напруги та нормалізації нервових процесів. Психологічно Зенарт допомагає досягти стану «поток», де час сповільнюється, а нав'язливі думки відступають, поступаючись місцем внутрішній тиші. Цей метод не лише розвиває креативне мислення, а й формує навичку перебування в моменті «тут і зараз», що є ключовим для подолання стресу та відновлення психологічної стійкості.

Техніка «Дудлінг»

Дудлінг – техніка несвідомого малювання, яка полягає у створенні простих малюнків (крапок, ліній, фігур) у момент, коли увага людини зайнята чимось іншим. На відміну від Зенарту, ця техніка є абсолютно спонтанною та не має чітких правил побудови візерунків.

Необхідні інструменти та матеріали:

- аркуш паперу;
- ручки (кулькові, гелеві), олівці, маркери.

Переваги техніки:

- підтримка концентрації: допомагає утримувати увагу на важливому завданні, запобігаючи «витанню в хмарах»;
- зниження когнітивного навантаження: розвантажує мозок, дозволяючи йому опрацьовувати інформацію у фоновому режимі;
- доступність: це найпростіша форма арт-терапії, яку можна практикувати в будь-який момент.

Дудлінг виступає ефективним механізмом підтримки ментального ресурсу, запобігаючи інформаційному перевантаженню та інтелектуальному виснаженню. На фізіологічному рівні дрібні автоматичні рухи пальців активують зони мозку, що відповідають за зосередженість, при цьому не виснажуючи нервову систему, а навпаки - знижуючи рівень стресу. Психологічно ця техніка діє як клапан для виходу підсвідомої напруги, вона дозволяє людині залишатися в контактi з реальністю, одночасно даючи вихід емоційній експресії. Оскільки дудлінг не орієнтований на результат, він повністю виключає тривогу оцінювання, сприяючи розвитку креативності та покращенню пам'яті через легкий медитативний стан.

Техніка «Міжпівкулеве малювання»

Міжпівкулеве малювання – виконання графічних вправ (обведення контурів, малювання дзеркальних ліній, створення симетричних фігур) одночасно лівою та правою руками. Це активує обидві півкулі головного мозку одночасно, змушуючи їх працювати злагоджено.

Необхідні інструменти та матеріали:

- аркуш паперу формату А 3, щоб не обмежувати рухи;
- парні інструменти: два олівці, два маркери або два пензлі одного кольору (або різних для контрасту);

- спеціальні шаблони (опціонально): аркуші з надрукованими симетричними лабіринтами або контурами для обведення.

Переваги техніки:

- синхронізація роботи мозку: налагоджує зв'язок між логічною лівою та творчою правою півкулями;
- покращення концентрації: неможливо малювати двома руками одночасно, не буди повністю зосередженим у моменті;
- зняття інтелектуальної втоми: допомагає «перезавантажити» мозок після тривалої одноманітної роботи;
- розвиток координації: покращує дрібну моторику та відчуття власного тіла у просторі.

Міжпівкулеве малювання є однією з найефективніших вправ для стимуляції нейропластичності та гармонізації роботи головного мозку. На фізіологічному рівні одночасна активність обох рук змушує мозок створювати нові нейронні зв'язки через мозолисте тіло, що покращує швидкість обробки інформації та зорово-моторну координацію. Психологічно ця техніка допомагає подолати внутрішні когнітивні затиски та знижує рівень тривожності, оскільки вимагає тотальної присутності та фокусування уваги. Завдяки ігровому формату та незвичності процесу, дворучне малювання дарує відчуття радості від відкриття нових можливостей власного тіла, що є важливим фактором у відновленні ментального здоров'я та розвитку soft skills.

Техніка «Ниткографія»

Техніка «Ниткографія» - викладання за допомогою шнурка або товстої кольорової нитки контурних зображень різних предметів, тобто «малювання» за допомогою нитки. Використання порожнього корпусу від кулькової ручки в цій техніці робить цей процес набагато зручнішим для дитячих рук. Ручка в такому випадку слугує «стилузом», який дозволяє точно спрямовувати нитку на змащену клеєм поверхню. Ця техніка розвиває пам'ять, акуратність, дисциплінованість, фантазію, дрібну моторику, зоровий аналізатор, увагу та мислення.

Необхідні інструменти та матеріали:

- корпус кулькової ручки: без стрижня та ковпачків;
- кольорові нитки: краще використовувати шерстяні або акрилові (вони об'ємніші та яскравіші);
- основа: цупкий папір або картон із нанесеним контуром малюнка,
- клей: ПВА, який при висиханні стає прозорим;
- ножиці: для обрізання нитки.

Переваги техніки:

- графомоторна підготовка: використання корпусу ручки імітує процес письма, що дозволяє м'яко готувати руку до навантажень, розвиваючи правильний захват та координацію рухів;
- фактурна виразність: поєднання яскравих ниток та клею дозволяє створювати об'ємні, «живі» малюнки, які виглядають значно ефектніше за звичайні плоскі зображення;
- візуальна гармонія: техніка забезпечує чіткість ліній та насиченість кольорів, що дозволяє навіть початківцям досягати охайного та естетично привабливого результату;
- арт-терапевтичний ефект: процес плавного викладання нитки за «стилусом» діє медитативно, допомагаючи дитині зосередитися на моменті «тут і зараз» та зняти емоційну напругу;
- зміцнення концентрації: техніка вимагає зосередженості на деталях, що сприяє розвитку посидючості та здатності до тривалої концентрації уваги;
- розвиток терпіння: робота над кожним сегментом малюнка вчить дитину доводити справу до кінця, формуючи наполегливість.

Техніка ниткографія за допомогою ручки-провідника є ефективним засобом синхронізації дрібної моторики та когнітивних процесів, що безпосередньо впливає на стабілізацію ментального стану. На фізіологічному рівні використання корпусу ручки як інструменту імітує графомоторну діяльність, що зміцнює нейронні зв'язки, відповідальні за підготовку руки до письма, а

тактильний контакт із м'якою ниткою активує сенсорні системи, знижуючи рівень тривожності та м'язову напругу. Психологічно цей процес заповнення контуру символізує відновлення внутрішніх кордонів та структурування власного «Я», де перетворення лінійної нитки на цілісний кольоровий образ дарує відчуття гармонії та візуального задоволення. Ритмічне викладання матеріалу сприяє розвитку витримки та концентрації, а можливість м'яко коригувати процес виховує адаптивність та впевненість у власних творчих силах.

Техніка «Оригамі»

Оригамі – стародавнє японське мистецтво складання фігурок із паперу без використання ножиць чи клею. У контексті ментального здоров'я ця техніка є унікальним поєднанням математичної точності та творчої медитації.

Назва походить від японського *ori* - складати, та *kami* - папір. В оригамі використовуються небагато різних видів згинів, але за допомогою комбінування багатьма способами можна утворювати досить складні фігури. Найбільш поширено створення таких виробів за допомогою послідовних схем геометричних згинів і складок.

Сучасне оригамі дає більше простору фантазії та дещо розширює класичну техніку. На сьогодні існують такі *види оригамі*:

- *Класичне оригамі* робиться з одного паперового аркуша без застосування ножиць і клею. Аркуші частіше квадратні, хоча допускаються і прямокутні, трикутні, круглі. Різновид класичного - просте оригамі, коли використовується лише два види згинів: *гора* і *долина*. Хоча насправді застосовувати такі строгі обмеження не так вже й просто при створенні складніших фігур, і це змушує активно працювати уяву та просторове мислення. Інший різновид класичного - це оригамі за розгорткою, коли на

аркуші паперу вже нанесено всі лінії необхідних згинів, при цьому клей та ножиці не застосовуються (на відміну від техніки паперкрафт).

- *Модульне оригамі* або оригамі з модулів - це техніка, яка використовує не один, а багато маленьких паперових аркушів. За визначеною методикою формуються спеціальні модулі з паперу, з яких і складається фігурка. При цьому модулі можуть бути різної форми: трикутні, прямокутні, квадратні, і при з'єднанні вони добре тримаються. Таким чином можна створювати модульні фігурки без клею чи зшивання (на відміну від техніки кусудама).
- *Кусудама* - це об'ємна модель у формі кулі. Складається з різних або однакових паперових модулів, які склеюються або зшиваються між собою.
- *Кірігамі* (або інша назва - кірикомі) - це техніка, дозволяє не тільки складання, але й вирізання. Походить від японського *кірі* - різати, та *камі* - папір. Співвідношення складок та надрізів може бути різним, але частіше використовуються лише невеликі надрізи майже завершеної фігури.
- *Мокре оригамі* використовує намочування паперу, але для цього потрібен щільний папір, просочений водорозчинним клеєм для скріплення волокон. Це дозволяє зліпити з паперу практично що завгодно завдяки вищій пластичності матеріалу. При цьому лінії стають більш плавними, порівняно з класичними прямими, і фігурки стають виразнішими та більш реалістичними.

Вироби в техніці оригамі з паперу без клею і ножиць - це в першу чергу чудові витвори мистецтва, за допомогою яких можна прикрасити кімнату. Але загалом фігурки оригамі можна використовувати більш широко, наприклад:

- об'ємні панно,
- прикрашання стін, абажурів,
- декор на свята (гірлянди, іграшки на ялинку, паперові квіти),
- декорування подарунків (бантики, квіточки, зірочки та інше),
- упаковка подарунків,
- рамки для фото,
- набори навчальних матеріалів (геометричні фігури, лічильний матеріал, фігурки тварин та інше),
- іграшки (літачки, кораблики, тощо),
- вазочки для сухих, штучних квітів,
- квіти,
- конверти, коробочки для зберігання,
- сувеніри, подарунки,
- об'ємні листівки,
- головні убори.

Необхідні інструменти та матеріали:

- спеціальний папір для оригамі (камі), який добре тримає згин, або будь-який тонкий квадратний аркуш;
- поверхня: рівний стіл для чіткого виконання згинів;
- схеми: візуальні інструкції або відеоуроки для послідовного виконання кроків.

Переваги техніки:

- структурування думок: алгоритмічність дій допомагає впорядкувати хаос у голові та повернути відчуття логіки;
- розвиток терпіння: необхідність суворо дотримуватися послідовності вчить витримці та вмінню доводити справу до кінця;
- відчуття успіху: перетворення плаского аркуша на об'ємну фігуру дає миттєвий позитивний результат і підвищує самооцінку;
- тренування пам'яті: запам'ятовування базових форм та кроків стимулює когнітивні функції мозку.

Оригамі діє як потужний тренажер для саморегуляції та емоційної стійкості, де кожен згин паперу вимагає повної присутності та зосередженості. На фізіологічному рівні синхронна робота обох рук активує обидві півкулі мозку, що покращує нейронні зв'язки та дрібну моторику, сприяючи загальному заспокоєнню центральної нервової системи. Психологічно це мистецтво дарує відчуття контролю та передбачуваності: чітке дотримання інструкцій трансформує внутрішню тривогу в упорядковану дію, а фінальний результат у вигляді готового об'єкта зміцнює віру у власні сили. Завдяки ритмічності та повторюваності рухів, оригамі стає формою активної медитації, яка допомагає дитині дистанціюватися від стресових факторів і досягти стану глибокої внутрішньої гармонії.

Техніка «Плетіння з фольги»

Техніка *«Плетіння з фольги»* (яку ще називають «фольга-арт») – дивовижний спосіб створення об'ємних блискучих фігур, що нагадують ювелірні вироби або металеве мереживо. Вона ідеально підходить для розвитку концентрації та заспокоєння нервової системи.

Основа методу полягає у розрізанні звичайної харчової фольги на смужки, які потім скручуються у тонкі гнучкі «дротики» або мотузочки. Саме з цих скручених мотузочок шляхом плетіння та з'єднання створюються ажурні квіти, фігурки тварин або декоративні елементи.

Необхідні матеріали:

- харчова фольга: звичайна рулонна фольга для запікання;
- ножиці: для нарізання фольги на рівні смужки;
- лінійка: для розмітки однакової ширини смужок;
- олівець або паличка: іноді використовуються як основа для намотування фольги.

Переваги техніки:

- доступність матеріалу: фольга є на кожній кухні, що робить заняття максимально бюджетним;
- ефектний результат: вироби виглядають як справжнє срібне плетіння, що дає дитині відчуття створення чогось цінного;
- безпека: на відміну від справжнього дроту, фольга м'яка, не колеться і легко піддається корекції без спеціальних інструментів;
- розвиток посидючості: процес скручування довгих мотузочок вимагає терпіння та монотонної праці, що дуже корисно для гіперактивних дітей.

Плетіння з фольги є унікальним інструментом для гармонізації ментального стану через глибоке занурення в тактильну роботу з незвичним матеріалом. На фізіологічному рівні процес скручування тонких ажурних дротів інтенсивно розвиває дрібну моторику та точність рухів, що безпосередньо стимулює мовленнєві та інтелектуальні центри мозку. Психологічно ця техніка сприяє розвитку високої концентрації уваги та внутрішнього спокою, адже блиск матеріалу та ритмічність плетіння створюють легкий медитативний ефект. Створення об'ємних форм із простих сріблястих ліній дозволяє безпечно трансформувати напругу в естетичний об'єкт, даруючи автору відчуття успіху та емоційної стабілізації.

Техніка «Моделювання з еко-матеріалів»

Техніка «*Моделювання з еко-матеріалів*» – цілий напрям у творчості, який базується на використанні природних або перероблених ресурсів для створення

об'ємних об'єктів. Вона є надзвичайно гнучкою, оскільки матеріали можуть варіюватися від паперових відходів до дарів природи.

Декорування поверхні об'ємної основи (каркаса) фактурними елементами – модулями з паперових лотків – чудовий приклад *апсайклінгу*. Це процес творчого перетворення вторинної сировини, де звичайне пакування для яєць стає основою для створення виразних скульптурних форм. Вона поєднує в собі елементи конструювання та декорування, що дуже корисно для розвитку просторової уяви.

Використання фрагментів яєчних лотків дозволяє створювати дивовижні за красою фігури тварин, де кожний осередок перетворюється на елемент об'ємної фактури – луску дракона, пір'я птаха чи густу шерсть звіра, що наклеюється шар за шаром на підготовлений силует.

Процес створення починається з формування об'ємного «скелета» або тулуба тварини з підручних матеріалів, таких як газета, фольга або картон. Після цього поверхня обклеюється окремими фрагментами (осередками), вирізаними з паперових яєчних лотків, що створює цікаву фактурну поверхню.

Необхідні матеріали:

- картонні лотки для яєць: основний матеріал для фактури;
- основа для форми: газети, малярний скотч або фольга для створення об'єму;
- клей: ПВА або клей-пістолет для надійної фіксації деталей;
- фарби: акрилові або гуаш для фінального розпису;
- ножиці: для вирізання окремих сегментів лотка.

Переваги техніки:

- розвиток просторового мислення: дитина вчиться бачити об'єм та конструювати складну фігуру з простих частин;
- екологічне виховання: використання вторинної сировини привчає до дбайливого ставлення до довкілля;

- тактильне різноманіття: шорстка поверхня картону та процес приклеювання дрібних деталей стимулюють сенсорику рук;
- терапевтичний ефект: монотонне вирізання та наклеювання елементів допомагає структурувати думки та заспокоїтися.

Створення об'ємних фігур із яєчних лотків є потужним інструментом для формування soft skills та розвитку творчого інтелекту. На фізіологічному рівні робота з різними за щільністю матеріалами (від м'якої газети до твердого картону) тренує силу м'язів кисті та точність маніпуляцій, що позитивно впливає на загальний розвиток мозку. Психологічно ця техніка вчить поетапного планування та вмінню бачити цілісний образ у розрізаних фрагментах, що сприяє подоланню хаотичності в мисленні. Процес перетворення «сміття» на художній витвір дарує відчуття творчої перемоги, підвищує адаптивність та допомагає людині знаходити нестандартні рішення в складних життєвих ситуаціях.

Техніка «Створення фактурної іграшки із джуту»

Це надзвичайно цікава та кропітка техніка, яка дозволяє створювати неймовірно реалістичні та «теплі» на дотик іграшки, що мають особливу природну естетику. На заздалегідь підготовлений міцний каркас (зазвичай із дроту або щільного паперу) щільно намотується джутова мотузка. Головна особливість полягає у попередньому «розчісуванні» або розпушуванні волокон джуту. Це дозволяє імітувати густе хутро тварини, роблячи іграшку пухнастою та живою.

Необхідні матеріали:

- джутовий шпагат: натуральна мотузка різної товщини;

- матеріали для каркаса: гнучкий дрiт, фольга або щiльний картон для створення «скелета» тварини;
- iнструменти для розпушування: металева щiтка або гребiнець iз густими зубцями;
- клей: прозорий полiмерний клей або клей-пiстолет для закрiплення ниток.

Переваги технiки:

- гiперреалiзм: завдяки розпушеним волокнам можна досягти дивовижної схожостi з натуральним хутром чи шерстю;
- мiцнiсть та довговiчнiсть: каркасна основа робить iграшку стiйкою, а джут - матерiал, який добре тримає форму роками;
- естетика «Еко»: вироби виглядають стильно та гармонiйно вписуються в iнтер'єр завдяки природному кольору джуту;
- терапевтична тактильнiсть: процес розчiсування волокон та намотування нитки дiє дуже заспокiйливо, розвиваючи дрiбну моторику та терпiння.

Виготовлення iграшок iз розпушеного джуту на каркасi є глибинною практикою розвитку емоцiйного iнтелекту та витримки. На фiзiологiчному рiвнi тривала робота з текстурним волокном активує нервовi закiнчення на кiнчиках пальцiв, що сприяє зняттю стресу та стимулює зони мозку, вiдповiдальнi за творче планування. Психологiчно ця технiка вчить «оживляти» грубi матерiали, перетворюючи жорстку мотузку на м'яке хутро, що символiзує процес внутрiшньої трансформацiї та пом'якшення емоцiйних станiв. Робота над створенням персонажа допомагає розвивати емпатiю, а необхiднiсть чiткої побудови каркаса структурує мислення та змiцнює здатнiсть доводити складнi задуми до успiшного завершення.

ВИСНОВОК

Узагальнюючи викладений матеріал, можна стверджувати, що образотворче мистецтво та декоративно-ужиткова творчість в системі позашкільної освіти є не лише засобом естетичного виховання, а й потужним інструментом формування soft skills, необхідних для адаптації особистості в сучасному світі. Розглянуті методики доводять, що творчий процес дозволяє дитині ефективно розвивати цілепокладання, наполегливість та критичне мислення, створюючи умови для успішної самореалізації.

Особливе значення має синергія художньої діяльності та психологічної підтримки. Через механізми арт-терапії творчість стає природним шляхом до гармонізації ментального стану та розвитку емоційного інтелекту. Використання сучасних технік дозволяє м'яко впливати на біологічний фундамент особистості, стабілізуючи нервову систему та знижуючи рівень стресу.

Результати впровадження цих технік свідчать, що робота з різними фактурами та матеріалами не лише розвиває творчі здібності, а й зміцнює нейропластичність мозку, формуючи адаптивні механізми подолання кризових станів. Таким чином, розвиток гнучких навичок через творчість є надійним підґрунтям для ментального благополуччя, допомагаючи дитині знайти внутрішню рівновагу та впевненість у власних силах через створення реальних фізичних об'єктів мистецтва.